

کنش حمایتی سمن‌های جوانان استان مرکزی در دوران شیوع ویروس کووید ۱۹

ابوالفضل فتح‌آبادی^۱

10.22034/SSYS.2022.2022.2441

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۶/۳۱

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۲۲

سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها)، تشکلهایی مردمی و خصوصی‌اند که به‌ویژه در دوران بروز مشکلات اساسی در یک جامعه می‌توانند به‌سرعت به خدمت‌رسانی، حمایت و توانمندسازی آسیب‌دیدگان اقدام کنند. بر همین اساس، هدف پژوهش حاضر بررسی اقدامات سمن‌های جوانان استان مرکزی در حمایت از آسیب‌دیدگان از شرایط متعاقب شیوع ویروس کووید ۱۹ و پاسخ به این پرسش بوده است که آیا اقدامات حمایتی سمن‌های مزبور را با توجه به حوزه تخصصی فعالیت‌شان، باید امری ویژه در شرایطی ویژه در نظر گرفت یا می‌توان بر مبنای ادبیات نظری مرتبط با سمن‌ها تبیین نمود؟

جهت تحقق این هدف و پاسخگویی به این پرسش، از روش پژوهش مشاهده همراه با مشارکت بعلاوه روش پژوهش اسنادی استفاده شد؛ یعنی گردآوری داده‌های پژوهش با مشاهده مشارکتی پژوهشگر در کمک و نظارت بر تهیه و توزیع بسته‌های کمک‌معیشتی و نیز بر اساس آمارهای معاونت جوانان اداره کل ورزش و جوانان استان مرکزی و تحلیل داده‌ها بر اساس مبنای نظری موجود در حوزه سازمان‌های مردم‌نهاد صورت گرفت.

یافته‌های پژوهش نشان داد که ۱۶۲ نفر از اعضای سمن‌های جوانان در ۹ شهرستان استان مرکزی در قالب دو رزمایش «همت جوانان» و «کمک مومنان»، بسته‌های حمایتی کمک‌معیشتی را تهیه و میان ۶۱۴۸ خانوار توزیع کرده‌اند. اقدامات مزبور نشان‌دهنده اهمیت نقش حمایتی سمن‌ها در بحران‌های اجتماعی است که بر اساس ادبیات نظری موجود در این زمینه، وظیفه اصلی آنهاست و نسبت به وظایف تخصصی تعریف‌شده‌شان دارای اولویت می‌باشد.

واژگان کلیدی: سمن‌های جوانان، اقدامات حمایتی، ویروس کووید ۱۹، استان مرکزی و ایران.

۱- دکترای جامعه‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

شیوع ویروس کووید ۱۹ و میزان و گستردگی خطرات همه‌گیری آن و ضربات سهمگینی که بر جنبه‌های مختلف زندگی آدمیان در جهان و در نتیجه در ایران وارد آورد، همگان را دیر یا زود به این باور رساند که برای مقابله با این بیماری جدید، راهی جز کنش جمعی همگانی (هاروی، ۱۳۹۹: ۴۷) وجود ندارد و نمی‌توان تنها به اقدامات فردی یا دولتی اکتفا کرد. بر همین اساس، در استان‌ها و شهرهای مختلف ایران، علاوه بر اقداماتی که مردم و سازمان‌های دولتی برای مقابله با این بیماری و آثار گسترده زیان‌بار آن بر زندگی افراد جامعه انجام می‌دادند، سازمان‌ها، گروه‌ها و تشکل‌های غیردولتی و از جمله، سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان نیز ظرفیت‌های خویش را در زمینه مقابله با بیماری و نتایج سوء اجتماعی، اقتصادی و... آن بر زندگی مردم به خدمت گرفتند. به همین منوال، سمن‌های جوانان استان مرکزی نیز کنش‌ها و تلاش‌هایی جمعی را جهت مقابله با ابعاد مخرب و مضر ناشی از شرایط پیش‌آمده از شیوع بیماری به انجام رساندند. سمن‌های مزبور که در معاونت جوانان اداره کل ورزش و جوانان استان مرکزی به ثبت رسیده‌اند و در زمینه‌های گوناگون اجتماعی، فرهنگی، علمی، مذهبی و... در حال فعالیت بوده و هستند، با شیوع ویروس کووید ۱۹ لاقبل بخشی از فعالیت‌های خود را به اقدامات حمایتی، خدمت‌رسانی و توانمندسازی اقشار محرومی اختصاص دادند که از نتایج سوء اقتصادی، اجتماعی و... ناشی از همه‌گیری بیماری نوظهور آسیب و زیان دیده بودند. بنابراین و بر اساس آنچه گفته شد، هدف اولیه پژوهش حاضر، ارائه گزارشی توصیفی از نحوه نقش‌آفرینی سمن‌های جوانان استان مرکزی در حمایت از اقشار آسیب‌دیده از شرایط متعاقب شیوع ویروس کووید ۱۹، به خصوص در قالب تهیه و توزیع بسته‌های کمک‌معیشتی طی دو زمایش «همت جوانانه» و «کمک مومنانه» بوده است که از ابتدای اسفندماه ۱۳۹۸ تا پایان خردادماه ۱۳۹۹ انجام گرفته است. علاوه بر ارائه این گزارش توصیفی که می‌تواند منبع و مرجعی برای سایر پژوهش‌های مرتبط در این زمینه در نظر گرفته شود، باید توجه داشت که به نظر، میان زمینه فعالیت تخصصی ثبت‌شده سمن‌های جوانان استان مرکزی و فعالیت‌های حمایتی آنان در دوران شیوع ویروس کووید ۱۹ تناسبی وجود نداشته است. البته گفتنی است که این، اولین بار نبوده که سازمان‌های مردم‌نهاد در ایران به اقدامات حمایتی پرداخته‌اند. به عنوان مثال، «انجمن حمایت از بیماران کلیوی ایران» که موسسه‌ای خیریه، مردمی، غیرانتفاعی و مستقل از دولت است، از سال ۱۳۵۹ فعالیت رسمی خود را آغاز کرده و به ارائه خدمات درمانی به بیماران کلیوی پرداخته است. همچنین، «کانون هموفیلی ایران» که سازمانی غیردولتی است، از سال ۱۳۶۴ به فعالیت پرداخته و بیماران هموفیلی را مورد حمایت‌های پزشکی قرار داده است (بیدار و قاسمی، ۱۳۹۹: ۱۹-۱۸). با این حال، دو نهاد غیردولتی مزبور که به‌عنوان نمونه‌هایی از هزاران ارائه‌شده، از ابتدا برای اقدامات حمایتی تشکیل شده و فعالیت خود را آغاز کرده‌اند و از این حیث، با سمن‌های حوزه جوانان که در دوران شیوع کووید ۱۹ و متفاوت با زمینه فعالیت تخصصی‌شان به ارائه خدمات حمایتی به افراد و گروه‌های آسیب‌دیده از این همه‌گیری پرداخته‌اند، دارای تفاوت هستند. بر همین اساس، پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که آیا انجام کنش جمعی حمایتی توسط سمن‌های جوانان استان مرکزی که جزو زمینه فعالیت تخصصی‌شان نبوده، امری استثنایی است که ناگزیر در شرایطی استثنایی به وقوع پیوسته است یا مبتنی بر شرح وظایف و مبانی نظری مرتبط با حوزه سازمان‌های مردم‌نهاد است و وظیفه ذاتی این سازمان‌ها به شمار می‌رود؟

پیشینه پژوهش

مطالعات نشان می دهند که درباره نحوه نقش آفرینی سمن های جوانان استان مرکزی در دوران شیوع ویروس کووید ۱۹ و پرسش اصلی پژوهش مبنی بر وجود یا عدم تناسب زمینه تخصصی فعالیت این سمن ها با اقدامات حمایتی شان از اقشار آسیب دیده و عواقب زیان بار اقتصادی، اجتماعی و... این همه گیری، تا کنون پژوهش مستقلی انجام نگرفته یا لااقل به چاپ نرسیده و در دسترس سایر پژوهشگران قرار نگرفته است. بنابراین، از یک سو فقدان آثاری مشابه در این زمینه به شکلی آشکار جلب توجه می کند و از سوی دیگر، نشان دهنده لزوم انجام پژوهش حاضر و بیانگر جنبه های نوآورانه آن نیز می باشد. در هر حال، جهت ارائه پاسخ به پرسش اصلی پژوهش، باید به مرور و ارائه ادبیات نظری موجود در این زمینه پرداخت.

مبانی نظری پژوهش

سازمان های غیردولتی^۱، سازمان های مردم نهاد یا سمن ها، تشکلی هایی خصوصی هستند که برای رفع آلام مردم، ارتقای سطح زندگی اقشار ضعیف جامعه و فراهم آوردن خدمات اساسی اجتماعی تشکیل می شوند. (World bank: 2016) آنها عمدتاً غیرانتفاعی هستند، معمولاً وابسته به هیچ دولتی نیستند و در سطح محلی، ملی یا بین المللی برای خدمت رسانی یا سیاست گذاری ایجاد می شوند (Karns, 2016: 10).

لزوم طرح ایده شکل گیری تشکلی های موسوم به «سازمان های مردم نهاد»، با تاسیس سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۵ به وجود آمد (گلشن پژوه، ۱۳۸۶: ۱۰) و ضرورت انجام امور از طریق آنها با تاسیس بخش اطلاعات عمومی سازمان ملل در سال ۱۹۴۶ آغاز شد. ظهور سمن ها از یک سو، واکنشی به شرایط و عوامل اجتماعی و اقتصادی آن دوران- یعنی ظهور گفتمان توسعه و ناتوانی دولت ها در پاسخ به نیازهای توسعه ای جوامع- و از سوی دیگر، محصول فعال گرایی نیروهای سیاسی و تحولات در سیاست و ساختارهای نهادی دولت ها و سازمان های بین دولتی بوده است (موسوی، ۱۳۹۱: ۱۳۱). امروزه گسترش سازمان های مردم نهاد در کشورهای صنعتی و غیرصنعتی چنان شتابی گرفته که آنها را به بازیگران مهمی در زمینه رفاه اجتماعی در سطح ملی تبدیل نموده است (Hulme and Edwards, 1997: 3).

سازمان های مردم نهاد از نظر نقش، کارکرد و توسعه، همواره در طول زمان دستخوش تغییر و دگرگونی بوده اند. عموماً سه مرحله برای تکامل سازمان های مزبور مطرح شده است: در دوره اول، این سازمان ها بیشتر معطوف به کارکردهای رفاهی و امداد رسانی بودند- چنان که برخی اندیشمندان، نخستین مرحله توسعه سازمان های غیردولتی در دهه های ۶۰ و ۷۰ میلادی را «رفاه گرایانه» دانسته اند که به طور مستقیم به تامین نیازهای فقرا کمک می کردند؛ در مرحله دوم، این سازمان ها خصلتی محلی تر پیدا کردند و عمده فعالیت شان معطوف به اجتماعات محلی و تامین نیازهای این قبیل اجتماعات بود؛ در مرحله سوم و از دهه ۹۰ میلادی به بعد نیز این سازمان ها به عنوان یکی از ارکان توسعه مورد توجه قرار گرفتند و نقش و کارکردشان به سطح عاملین توسعه تغییر ماهیت داد (سعیدی، ۱۳۸۲: ۵۷).

طبق گزارش سازمان ملل، در اوایل قرن بیست و یکم حدود ۳۰۰۰۰ سمن در کشورهای در حال توسعه وجود داشته است (Shah, 2005: 97). پژوهش های انجام شده در ایران نیز گویای رشد

چشمگیر سمن‌ها، هم به لحاظ تعداد و هم به لحاظ گستره مسائل مورد توجه از سوی آنان است (مولائی، ۱۳۹۳: ۵۹ و تویسرکانی، ۱۳۹۱: ۶۸). در واقع، روند جهانی رشد سمن‌ها، این سازمان‌ها را به عنصر اجتماعی با اهمیتی در دنیا و از جمله ایران تبدیل کرده است که با مداخله در حل و فصل مسائل اجتماعی، به بهبود و رفع معضلات مختلف کمک و از گروه‌های آسیب‌پذیر جامعه حمایت می‌کنند. سمن‌ها همچنین، ایجادکننده بستری مناسب برای همکاری و مشارکت گروه‌های مختلف مردم در گره‌گشایی از معضلات جامعه هستند و توان ویژه‌ای برای کاهش فقر و توانمندسازی گروه‌های حاشیه‌ای و محروم دارند. از سوی دیگر، فعالیت سازمان‌های مردمی موجب ایجاد حساسیت در جامعه نسبت به مشکلات گوناگون اجتماعی می‌شود و شناسایی، طبقه‌بندی و اولویت‌گذاری حل این مشکلات و برآوردن نیازهای اجتماعی را در پی دارد (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۲: ۱۱).

سازمان‌های مردم‌نهاد نسبت به سازمان‌های دولتی از یک مزیت مقایسه‌ای برخوردارند که از نظر سرنیا^۱ در چهار مورد به شرح زیر قابل ارائه می‌باشند:

الف. مردم فقیر مناطق محروم را مورد رسیدگی قرار می‌دهند، جایی که دولت حضور ندارد و یا حضورش اثربخش نیست؛

ب. با هزینه‌های به مراتب کمتری نسبت به سازمان‌های دولتی، عملیات و اقدامات خویش را انجام می‌دهند، چرا که ماهیتی داوطلبانه دارند؛

ج. از طریق کار مشترک با گروه‌های اجتماعی، مشارکت محلی را ارتقا می‌بخشند و بر ابتکارات خودیاری محلی و کنترل محلی برنامه‌ها تأکید دارند؛

د. متناسب با نیازها و شرایط محلی دست به نوآوری می‌زنند و خود را با نیازها و شرایط جدید تغییر و تطبیق می‌دهند (Lewis, 2001: 77).

بر مبنای مطالب فوق باید گفت که سازمان‌های مردم‌نهاد، جایگزین مناسبی برای سازمان‌های دولتی در ارائه خدمات اجتماعی و پرکردن خلأ خدمات‌رسانی دولتی در حوزه‌های گوناگون هستند و از این طریق می‌توانند به کاهش میزان تصدی‌گری دولت در حوزه مسائل اجتماعی یاری رسانند (مقیم، ۱۳۸۲: ۱۲۱). این سازمان‌ها موجب فعال‌شدن هر چه بیشتر توان بخش عمومی جامعه می‌شوند و ظرفیت‌های مناسبی برای پیشبرد مشارکت‌های مردمی دارند (موسوی، ۱۳۹۱: ۱۱۱). سازمان‌های مردم‌نهاد در مقایسه با نهادهای دولتی، از نفوذ اجتماعی بیشتری در جامعه برخوردارند و به دلیل بهره‌مندی از ساختار مردمی و تحرک و چابکی بالا، قابلیت تبدیل شدن به مراکز کانونی جذب، سازماندهی و هدایت کمک‌های مردمی را به شکلی بالقوه دارا هستند (سعیدی، ۱۳۸۲: ۳۲). البته باید توجه داشت که سازمان‌های مردم‌نهاد، زمانی می‌توانند به اهداف مورد نظر خود دست یابند که جایگاهشان از سوی دولت به رسمیت شناخته شده باشد و قیود و محدودیت‌های کمتری بر آنها تحمیل شود. در واقع، همکاری بین دولت و سازمان‌های غیردولتی، هنگامی به بهترین شکل اتفاق می‌افتد که در یک موضوع مشخص، نه تنها هدف و روش نسبتاً مشترک، بلکه حتی ابزار نسبتاً مشابهی را نیز به کار بگیرند. لازمه این وضعیت، وجود گردش آزاد اطلاعات، برنامه‌ریزی‌های مناسب دولتی و بی‌طرفانه بودن سیاست‌های حکومتی است (سعیدی، ۱۳۸۴: ۳۶).

یکی از ساده‌ترین روش‌ها برای طبقه‌بندی سازمان‌های مردم‌نهاد به شرح زیر است:

الف. سازمان‌های عملیاتی که هدف اصلی‌شان تدوین و اجرای پروژه‌های توسعه است؛

ب. سازمان های حمایتی که هدف اصلی شان حمایت و دفاع از مردم در برابر یک معضل خاص و تاثیر گذاری بر سیاست ها و رویه های نهادهای خاص مرتبط با آن معضل و مشکل است. البته باید توجه داشت که این طبقه بندی، انحصاری و مطلق نیست و بسیاری از سازمان های مردم نهاد در هر دو بخش فعال هستند (مقیم، ۱۳۸۲: ۲۱).

در مجموع می توان اظهار داشت که سازمان های مردم نهاد، تشکلهایی خصوصی شامل جمعیت ها، گروه ها و نهادهای انسانی خودجوش هستند که برای رفع یا کاهش گرفتاری ها و مشکلات مردم، ارتقای سطح زندگی آنها، افزایش منافع عمومی، تامین و ارائه خدمات اجتماعی و... ایجاد می شوند و قابلیت این را دارند که سهم به سزایی در کاهش معضلات و مصائب اجتماعی داشته باشند (مدیر و ذاکریان، ۱۳۹۴: ۸۰)؛ این بدان معناست که یکی از زمینه های مهم نقش آفرینی سمن ها، فعالیت های نوع دوستانه این نوع تشکیلات در هنگام وقوع حوادث است (سعیدی، ۱۳۸۴: ۳۱). در تایید این مدعا، پژوهش های مختلفی نیز وجود دارند که نشان می دهند کنش های حمایتی سمن ها، نقش موثری در اشتغال گروه های ناتوان، رفع فقر و توانمندسازی محرومین داشته اند و دولت را در رفع کمبودهای موجود و شناسایی و طرح معضلات مهم و گریبانگیر کشور یاری کرده اند (دانش و عزیزاللهی، ۱۳۸۷: ۳۸).

پس انجام اقدامات حمایتی، یکی از وظایف ذاتی سازمان های مردم نهاد به شمار می رود. بنابراین، با توجه به آنچه که در مقدمه در مورد عملکرد سمن های جوانان استان مرکزی در حرکت از فعالیت های معمول و تخصصی خود به سوی فعالیت های حمایتی از اقشار آسیب دیده از شیوع ویروس کووید ۱۹ بیان شد، در ادامه و پس از ارائه مطالبی مرتبط با روش شناسی پژوهش، اقدامات سمن های مزبور در قالب دو رزمایش «همت جوانانه» و «کمک مومنانه» مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

روش شناسی پژوهش

مشاهده همراه با مشارکت، روشی پژوهشی است که در آن، رسوخ به درون انسان ها صورت پذیر خواهد بود (ساروخانی، ۱۳۸۵: ۱۸۸) و آن را می توان نوعی راهبرد پژوهشی برای مطالعه میدان تعریف کرد که همزمان، تحلیل اسناد و مدارک، مصاحبه با پاسخگویان و افراد مطلع، مشارکت و مشاهده مستقیم و درون نگری^۱ را با یکدیگر تلفیق می کند (Denzin, 1996: 158). مشخصه بارز این روش آن است که محقق بدون هیچ مقدمه و تدارکی، به طور مستقیم وارد میدان می شود. به فرایند مشاهده همراه با مشارکت باید از دو جنبه نگاه کرد: نخست آنکه محقق باید به شکل فزاینده ای به یک شرکت کننده تبدیل شود و به میدان و اشخاص دسترسی پیدا کند؛ دوم آنکه عمل مشاهده نیز باید طی فرایند فزاینده ای بر جنبه هایی که برای پرسش تحقیق حیاتی اند، متمرکز شود (فلیک، ۱۳۸۷: ۲۴۵). علاوه بر روش مشاهده مشارکتی، از روش اسنادی نیز در گردآوری داده های این پژوهش استفاده شده است. روش اسنادی بر استفاده از اطلاعات ثبت شده ای که افراد و سازمان هایی غیر از خود محقق تولید و نگهداری می کنند، مبتنی است (هیوز و کرولر، ۱۳۹۵: ۶۹). بر همین اساس، گردآوری داده های تحقیق حاضر با مشاهده مشارکتی پژوهشگر در امر تهیه و توزیع بسته های کمک معیشتی و در مدیریت و نظارت بر و همکاری مستقیم با سمن های جوانان استان مرکزی و نیز با اسناد و استفاده از آمارهای معاونت فرهنگی و امور جوانان اداره کل ورزش و جوانان استان

مرکزی در این زمینه، بعلاوه مرور ادبیات نظری موجود مرتبط با سازمان های مردم‌نهاد انجام گرفته است؛ یعنی از روش پژوهش مشاهده مشارکتی - اسنادی جهت دستیابی به هدف اصلی پژوهش استفاده شده است. در نهایت باید گفت که بازه زمانی پژوهش حاضر، فاصله زمانی میان اسفندماه ۱۳۹۸ تا تیرماه سال ۱۳۹۹ را در بر می‌گیرد و حاصل آن، یافته‌هایی است که در ادامه ارائه خواهد شد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش حاضر مبتنی بر اقدامات و فعالیت‌های حمایتی، داوطلبانه، خیرخواهانه و عام‌المنفعه سازمان های مردم‌نهاد جوانان استان مرکزی در قالب دو رزمایش «همت جوانانه» و «کمک مومنانه» است که از ابتدای اسفندماه ۱۳۹۸ آغاز شده و تا ابتدای تیرماه ۱۳۹۹ تداوم داشته است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که تعداد قابل توجهی از سمن‌های جوانان استان مرکزی به شکل انفرادی، دو تایی و نیز چندتایی و در قالب مجمع سمن‌های جوانان در بیشتر شهرستان‌ها به انجام اقدامات حمایتی پرداخته‌اند. نکته قابل توجه این است که زمینه فعالیت سمن‌های مزبور بیشتر در حوزه فرهنگی، اجتماعی، آسیب‌های اجتماعی، علمی- پژوهشی، اعتقادی- مذهبی و... بوده است که با شیوع ویروس کووید ۱۹ در جامعه و تاثیرات اقتصادی، اجتماعی و... سوء آن بر معیشت مردم، بلافاصله نقشی حمایتی به خود گرفته‌اند و با تهیه و توزیع بسته‌های کمک‌معیشتی، در حد توان خود به یاری اقشار آسیب‌پذیر شتافته‌اند. کل تعداد نفراتی که در بازه زمانی پژوهش و در قالب دو رزمایش پیش‌گفته به فعالیت پرداخته‌اند، ۱۶۲ نفر می‌باشند که اقدامات خود را در ۹ شهرستان استان مرکزی به انجام رسانده‌اند. طی اقدامات سمن‌های مزبور در قالب دو رزمایش «همت جوانانه» و «کمک مومنانه» در بازه زمانی پژوهش، ۶۱۴۸ خانوار بسته‌های حمایتی کمک‌معیشتی را دریافت کرده‌اند. باید توجه داشت که این اقدامات، تنها بخشی از کل فعالیت‌هایی است که در مدت مزبور انجام گرفته و سایر گروه‌ها و سازمان های دولتی و غیردولتی نیز در این بازه زمانی و در این زمینه به فعالیت‌های خیرانه و حمایتی پرداخته‌اند. در هر حال، یافته‌های پژوهش حاضر را در قالب جدول ۱ می‌توان به شکلی مدون مشاهده کرد:

جدول ۱. اقدامات حمایتی سمن‌های جوانان استان مرکزی در قالب دو رزمایش «همت جوانانه» و «کمک مومنانه»

ردیف	نام سمن‌های شرکت کننده	زمینه فعالیت	تعداد اعضای مشارکت کننده	نام شهرستان برگزار کننده	خانوارهای تحت حمایت دو رزمایش به تفکیک شهرستان	
					تعداد	متوسط ارزش مالی هر بسته حمایتی (ریال)
۱	سمن مهرپویان و سمن رهپویان	فرهنگی / اجتماعی	۱۲ نفر	آشتیان	۲۰ خانوار	۱/۰۰۰/۰۰۰ ریال
۲	سمن آوای مهر آفتاب کمره	آسیب‌های اجتماعی	۶ نفر	خمین	۴۰ خانوار	۱/۵۰۰/۰۰۰ ریال
۳	سمن ره جویان زندگی آفتاب	اجتماعی	۶ نفر	خمین	۲۰ خانوار	۵۰۰/۰۰۰ ریال

۳/۳۳۰/۰۰۰	ریال	۳۰۰ خانوار	خمین	۱۵ نفر	فرهنگی / اجتماعی	سمن منتظران ظهور و سمن کار آفرینان	۴
۲/۰۰۰/۰۰۰	ریال	۱۸ خانوار	خمین	۶ نفر	اجتماعی	سرزمین آفتاب سمن راهیان زندگی نوین	۵
۳/۰۰۰/۰۰۰	ریال	۴۰ خانوار	دلیجان	۱۲ نفر	علمی - پژوهشی / اجتماعی	سمن آوای دانش سرزمین خورشید وسمن سفیران اخلاق نیکو	۶
۳/۰۰۰/۰۰۰	ریال	۲۰ خانوار	خنداب	۵ نفر	اجتماعی	سمن آسمان آبی زندگی	۷
۲/۰۰۰/۰۰۰	ریال	۸۰ خانوار	کمیجان	۶ نفر	اعتقادی - مذهبی	سمن پیروان راه شهادت	۸
۱/۵۰۰/۰۰۰	ریال	۹۰ خانوار	کمیجان	۶ نفر	اعتقادی - مذهبی	سمن رهجویان راه کرپلا	۹
۱۵۰/۰۰۰	ریال	۱۰۰۰ خانوار	کمیجان	۶ نفر	اعتقادی - مذهبی	سمن رهجویان راه کرپلا	۱۰
۲۲۰/۰۰۰	ریال	۲۰۰۰ خانوار	کمیجان	۶ نفر	اعتقادی - مذهبی	سمن رهجویان راه کرپلا	۱۱
۱/۰۰۰/۰۰۰	ریال	۵۰۰ خانوار	زرنديه	۱۲ نفر	اجتماعی / اجتماعی	سمن مهر تابان سرزمین آفتاب و سمن نوآوران خلاق سرزمین آفتاب	۱۲
۱/۱۱۵/۰۰۰	ریال	۱۰ خانوار	فراهان	۶ نفر	اجتماعی	سمن ره‌پویان سلامت فردا	۱۳
۱/۵۰۰/۰۰۰	ریال	۱۰۰۰ خانوار	اراک	۱۸ نفر	اجتماعی	مجمع سمن های جوانان استان مرحله اول و دوم	۱۴
۳/۰۰۰/۰۰۰	ریال	۸۶۰ خانوار	اراک	۹ نفر	اجتماعی	مجمع سمن های جوانان استان مرحله سوم	۱۵
۳/۵۰۰/۰۰۰	ریال	۱۶۰ خانوار	ساوه	۳۰ نفر	اجتماعی	سمن های جوانان شهرستان ساوه	۱۶
*		۶۱۴۸ خانوار	۹ شهرستان	۱۶۲ نفر		جمع کل	

با در نظر داشتن جدول ۱، برخی از مهم‌ترین اقدامات سمن‌های جوانان استان در بازه زمانی پژوهش حاضر در قالب مفاهیم پنج‌گانه زیر مورد بررسی مفصل‌تری قرار خواهد گرفت:

تأمین معیشت

یکی از آثار شیوع کووید ۱۹، برجسته کردن میزان آسیب‌پذیری افراد و اهمیت سیاست‌های حمایت اجتماعی بود. به عبارت دیگر، افراد شاغل در اشتغال غیررسمی، مشاغل خرد، افرادی که

تحت حمایت نظام تأمین اجتماعی قرار ندارند و... به سرعت در مواجهه با تعطیلی اجباری مشاغل و افزایش هزینه‌های درمان دچار فقر می‌شوند. مطابق آمار، نیمی از جمعیت جهان فاقد دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی هستند و حدود ۴۰ درصد از آنها از یک برنامه رسمی تحت نظارت عمومی که دسترسی ارزان به مراقبت‌های بهداشتی را تضمین کند، محروم هستند. بر اساس داده‌های سال ۲۰۱۷ «سازمان بهداشت جهانی» و «بانک جهانی»، در جهان نزدیک به ۸۰۰ میلیون نفر حدود ۱۰ درصد از درآمد خانوار را برای سلامت هزینه می‌کنند و ۱۰۰ میلیون نفر به خاطر هزینه‌های درمانی در فقر مطلق گرفتار می‌شوند. بر همین اساس، به نظر می‌رسد پیامدهایی چون اختلال در زنجیره تامین مواد غذایی شهروندان به دلیل محدودیت‌های ناشی از صادرات و واردات، افزایش قیمت کالاها و کاهش قدرت خرید مردم، رکود بی‌سابقه اقتصادی، تعطیلی و ورشکستگی بسیاری از مشاغل و بیکاری گسترده (Avezedo, 2020: 1)، دولت‌ها را ملزم به اقدامات جدی در این زمینه کرده است. اما عملاً در ایران، نتایج موج هشتم نظرسنجی در مورد ابعاد شیوع ویروس کرونا در تهران (ايسپا، ۱۳۹۹) نشان می‌دهند که ۵۲ درصد از شهروندان مشکلات اقتصادی و معیشتی و ۴۸ درصد نیز بیماری کرونا را باعث نگرانی می‌دانند که این خود اهمیت این دو پیامد مهم در بحث بحران کرونا را نشان می‌دهد. بنابراین، در واقعیت امر، شیوع ویروس کووید ۱۹ با الزام به تعطیلی بسیاری از مشاغل، مسئله معیشت را جدی‌تر کرد. از طرفی فقدان سیاست‌های حمایت اجتماعی کافی جهت بهره‌مندی از حداقل‌های زندگی و عدم شمولیت طیف گسترده‌ای از افراد که مطابق الزامات نهادهای حمایتی مشمول طرح‌های حمایتی نبودند، اما وضعیت بی‌ثباتی را در این دوران پیدا کردند، اهمیت حداقل معیشت و کاستی‌های طرح‌های معیشتی هدفمند بیشتر آشکار می‌گردد. با توجه به مطالب پیش گفته، یکی از اقدامات سمن‌های جوانان استان مرکزی در بازه زمانی مورد پژوهش، مجموعه‌ای از اقدامات معیشتی حمایت‌کننده بوده است و بر اساس آمار، ۷۷۵۳ بسته معیشتی و حمایتی میان اقشار آسیب‌دیده توزیع شده است. در کنار بسته‌های حمایتی و معیشتی، برنامه‌های خدمات رسانی به روستاها و مناطق محروم نیز در دستور کار اداره ورزش و جوانان و سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان استان بوده است. بر این اساس، می‌توان گفت که در میان اقدامات سمن‌های جوانان استان مرکزی، شناخت اهمیت نیازهای تغذیه‌ای و توزیع بسته‌های معیشتی قابل توجه است.

اقدامات مربوط به سلامت

اقدامات مربوط به سلامت در چند دسته قابل طبقه‌بندی است: دسته اول، شامل توزیع اقلام بهداشتی چون ماسک و مواد ضدعفونی‌کننده است؛ دسته دوم، اقدامات عملیاتی مربوط به ضدعفونی فضای شهری به‌ویژه درب منازل و ضدعفونی خورده‌های عبوری است؛ دسته سوم، مجموعه اقدامات مبتنی بر آگاهی‌بخشی است - یعنی از طریق پوسترها، بررها و... در مورد شیوه‌های پیشگیری از کرونا به ساکنان اطلاعاتی داده شده است؛ دسته چهارم، غربالگری بوده که به صورت مستمر توسط ادارات ورزش و جوانان شهرستان‌های مرکزی و سازمان‌های مردم‌نهاد جوانان انجام شده است؛ دسته پنجم، اقدامات انجام‌گرفته در حوزه سلامت جسمی شامل ساخت برنامه‌های ورزشی و فیلم‌های آموزشی تمرین ورزش در خانه و برگزاری چالش‌های ورزشی است. در حوزه سلامت روان نیز سه مرکز به صورت آنلاین مشاوره‌های روانشناسی و کارگاه‌های آموزشی آنلاین با موضوعات مختلف برگزار کرده‌اند.

اقدامات فراغتی

اقدامات فراغتی شامل برگزاری مسابقات فرهنگی و هنری، ورزشی، استفاده از بازی‌ها و آیین‌های سنتی و خانگی بنا به سنت‌های استان مرکزی بوده است. در دوران کرونا به دلیل اهمیت قرنطینه خانگی و افزایش انتقال بیماری به دلیل سرایت بالا، عملاً مراکز تفریحی و فراغتی تعطیل شدند، در حالی که نیاز به پرکردن اوقات فراغت بیش از پیش ضرورت داشت. بنابراین، از اقدامات انجام شده در این زمینه، احیای بازی‌های سنتی جهت پرکردن اوقات فراغت بود که از طریق فراخوان‌هایی جهت تولید محتوا در حوزه آیین‌های سنتی و بازی‌های خانگی و آداب و رسوم استان مرکزی انجام شد. همچنین برگزاری مسابقاتی چون: نقاشی، شعرخوانی، کتابخوانی، ارائه بازی‌های فکری و ذهنی در رده‌های مختلف به صورت آنلاین، تهیه فیلم‌های آموزشی جهت دسترسی همگانی به آموزش و مهارت و... از دیگر فعالیت‌های سمن‌های جوانان استان مرکزی در بازه زمانی پژوهش است.

اقدامات انگیزه‌بخش

این قبیل اقدامات نیز شامل مجموعه‌ای از اقدامات جهت ترغیب افراد به ماندن در خانه، حمایت و سپاس از کادر درمان، استفاده از مضامین مذهبی جهت امیدبخشی و تقویت روحیه مطالبه‌گری است. به عنوان مثال، راه‌اندازی پویش عکس «آن سوی زندگی» جهت ترویج ارزش‌های اسلامی با سه موضوع سرگرمی، کسب‌وکار و مذهبی یا تشکیل گروه‌های مجازی متشکل از نوجوانان و جوانان شهرستان‌های مختلف استان مرکزی با اهداف مختلفی همچون پیگیری مطالبات مردمی از مسئولان را می‌توان به‌عنوان بخشی از اقدامات صورت‌گرفته توسط سمن‌های جوانان استان مرکزی در بازه زمانی پژوهش بیان کرد.

همکاری با سازمان‌های دولتی جهت هم‌افزایی اقدامات حمایتی

از دیگر اقدامات سمن‌های جوانان استان مرکزی، همکاری آنها با سازمان‌های دولتی در ارائه و اجرای برنامه‌ها بوده است. به‌عنوان مثال، همکاری سمن‌های جوانان در طرح پاسخگویی به شهروندان در سامانه ۴۰۳۰، حضور آنها در جلسات کمیته فرعی ستاد پیشگیری از شیوع کووید-۱۹ و ارائه راهکار در سطح شهرستان‌های استان، همکاری در جهت انجام غربالگری، اطلاع‌رسانی روزانه اخبار و پیام‌های ستاد مبارزه با کرونا در فضای مجازی و... از این قبیل اقدامات محسوب می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

شیوع گسترده و تاخت‌وتاز هم‌اورد طلبانه ویروس کووید ۱۹ نشان داد و تأیید کرد که در برخی بحران‌ها و حوادث، گاه عمق فاجعه آنقدر وسیع و مخرب است که نه افراد و نه دولت‌ها، هیچ کدام به‌تنهایی نمی‌توانند به همه آسیب‌ها و لطمات در کوتاه‌ترین زمان ممکن و با تصمیم‌گیری یکجانبه رسیدگی کنند و ناگزیر در چنین شرایطی، باید به دنبال مدیریت اجتماع‌محور بحران بود که خود، مستلزم درگیر ساختن نیروهای مردمی، بومی و محلی در برنامه‌ریزی، سیاستگذاری، هماهنگی، کنترل و سازماندهی مدیریت بحران با هدایت دولت و کمک‌های سازمان‌های اجتماع‌محور یا همان «سازمان‌های مردم‌نهاد» است. به همین ترتیب، در بحران‌های اقتصادی، اجتماعی و... اخیر مرتبط با شیوع ویروس کووید ۱۹ در ایران، سازمان‌های مردم‌نهاد نشان دادند که می‌توانند همچون بخش‌های دیگر جامعه و یا حتی موثرتر از آنها، در سراسر کشور به اقدامات حمایتی از اقشار آسیب‌دیده از این بیماری بپردازند. به عنوان مثال، همزمان و همگام با سراسر کشور، سمن‌های جوانان استان

مرکزی در قالب دو طرح «همت جوانانه» و «کمک مومنانه» از اوایل اسفندماه ۱۳۹۸ تا اواخر خردادماه ۱۳۹۹ به تهیه بسته‌های کمک‌معیشتی و توزیع آنها در میان ۶۱۴۸ خانوار اقدام کردند که گزارش مفصل فعالیت‌هایشان از حیث زمینه‌های تخصصی فعالیت، شهرها و تعداد خانوارهای تحت حمایت و... در قالب جدول ۱ در بخش یافته‌های پژوهش ارائه شد. پیش از آن نیز در بخش مبانی نظری پژوهش آشکار شد که انجام اقدامات حمایتی، از وظایف ذاتی سازمان‌های مردم‌نهاد به شمار می‌رود و نمی‌توان چنین فعالیت‌هایی را خارج از زمینه اصلی اقدامات سمن‌ها و فعالیتی استثنایی در شرایط استثنایی در نظر گرفت. در واقع، حمایت از اقشار ضعیف و آسیب‌دیده ناشی از شیوع ویروس کووید ۱۹ را باید وظیفه اصلی سمن‌های جوانان استان مرکزی در نظر گرفت که در این نوشتار تلاش شد تا گزارشی از آن ارائه گردد. تداوم این نوشتار می‌تواند ارزیابی اقدامات سمن‌های مزبور مثلاً در مقایسه با اقدامات سمن‌های جوانان سایر استان‌ها باشد که البته خود نوشتار مستقل دیگری را می‌طلبد.

منابع

- بیدار، زهرا و غلامعلی قاسمی. (۱۳۹۹). «نقش سازمان های مردم نهاد در توسعه حق بر سلامت». فصلنامه حقوق پزشکی. سال ۱۴، شماره ۵۲، صص ۷-۲۶.
- تویسرکانی، امین. (۱۳۹۱). «نقش و جایگاه سازمان های مردم نهاد در حمایت از بزه دیدگان در فرایند دادرسی کیفری؛ مطالعه تطبیقی حقوق ایران و فرانسه». پایان نامه کارشناسی ارشد، حقوق جزا و جرم شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران.
- دانش، علی اکبر و عزیزاللهی، داود. (۱۳۸۷). نقش سازمان های مردم نهاد در مشارکت اجتماعی جوانان. تهران: دفتر فنی کیمیا خرد پارس (به سفارش سازمان ملی جوانان)
- دوگانه سلامت و معیشت. ایسپا، آذر ۱۶، ۱۳۹۹، آنلاین:
<http://www.ispa.ir/Default/Details/fa/2258/>
- ساروخانی، باقر. (۱۳۸۵). روش های تحقیق در علوم اجتماعی. (جلد ۱). چاپ یازدهم، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
- سعیدی، علی اصغر. (۱۳۸۴). «رابطه دولت و سازمان های غیردولتی زنان در ایران؛ جستجوی یک همکاری بهینه». مجله پژوهش زنان. دوره ۳، شماره ۳، صص ۲۷-۵۸.
- سعیدی، محمدرضا. (۱۳۸۲). درآمدی بر مشارکت مردمی و سازمان های غیردولتی. چاپ اول، تهران: انتشارات سمت
- فلیک، اووه. (۱۳۸۷). درآمدی بر تحقیق کیفی. هادی جلیلی. چاپ اول، تهران: نشر نی
- گلشن پژوه، محمودرضا. (۱۳۸۷). «سازمان های غیردولتی بین المللی و افزایش توجه بین المللی نسبت به وضعیت حقوق بشر در جمهوری اسلامی ایران از ۱۳۶۰ الی ۱۳۸۶». پایان نامه دکتری روابط بین الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران.
- مرکز پژوهش های مجلس. (۱۳۹۲). سازمان های مردم نهاد؛ رکن سوم توسعه پایدار. دفتر مطالعات سیاسی
- مدبر، روح الله و ذاکریان، مهدی. (۱۳۹۴). «بررسی نقش تشکل های غیردولتی جوانان "YNGOs" در کسب منافع ملی جمهوری اسلامی ایران». مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. پیاپی ۲۹، صص ۷۷-۹۷.
- مقیمی، سید محمد. (۱۳۸۳). کارآفرینی در نهادهای مدنی: پژوهشی در سازمان های غیردولتی ایران. چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه تهران
- موسوی، میرطاهر. (۱۳۹۱). درآمدی بر مشارکت اجتماعی. چاپ اول، تهران: انتشارات جامعه شناسان مولائی، محسن. (۱۳۹۳). «بررسی نقش سازمان های مردم نهاد در توانمندسازی کودکان در وضعیت دشوار؛ با مطالعه منطقه ۱۲ تهران». پایان نامه کارشناسی ارشد، پژوهشگری علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- هاروی، دیوید. (۱۳۹۹). بیماری فراگیر در عصر نئولیبرال. مریم وحدتی. چاپ دوم، تهران: نشر افکار
- جدید، هیوز، مایکل و کرولین جی. کرولر. (۱۳۹۵). مبانی جامعه شناسی. مهرداد هوشمند و غلامرضا رشیدی. چاپ اول، تهران: انتشارات سمت
- Avezedo, R. (2020). Trade set to plunge as COVID-19 pandemic upends global economy. World trade organization: https://www.wto.org/english/news_e/pres20_e/pr855_e.htm
- Denzin, N. K. (1996). **Interpretive Ethnography: Ethnographic Practices for the 21st Century**. Thousand Oaks, CA: SAGE
- Hulme, David and Edwards, Michael. (1997). **NGOs, States and Donors: Too Close for Comfort?** Macmillan Press Ltd.

- Karns, Margaret, P. (2016). **Nongovernmental Organization**. Encyclopedia Britanica.
- Lewis, David. (2001). **NGOs and Management: Searching for New Models or Reinventing the Wheel**. Centre for Civil Society in London of Economics.
- Shah, Anup. (2005). **Non-Governmental Organizations on Development Issues**. Available in: www.globalissues.org.
- World Bank. (2016). **Non- Governmental Organizations and Civil Society Engagement**. Operational Evaluation Department.

